

Mapa i anàlisi econòmic de les Indústries Culturals i Creatives a Manresa

Desembre 2021

ICC consultors
Enric Granados, 111 1r 1a
08008 Barcelona
Tel. 93 317 89 99
icc@icc-consultors.com
www.icc-consultors.com
NIF: B-62536909

Índex de continguts

1. Presentació	3
2. Síntesi de l'aproximació conceptual i metodològica	4
2.1 Model conceptual	4
2.2 Aproximació metodològica	6
3. Context: les ICC a Catalunya	8
4. Mapa de les ICC a Manresa	10
5. Ocupació en el sector de les ICC.....	13
5.1 Volum d'ocupació	13
5.2 Característiques de l'ocupació	15
5.3 Síntesi: un focus necessari en l'ocupació artística	20
6. Volum i comportament econòmic	22
6.1 Volum econòmic.....	22
6.2 Procedència dels ingressos	24
6.3 Dependència pública	25
6.4 Projecció de l'activitat	26
7. Impacte de la Covid-19	27
8. A tall de conclusió	31
8.1 Mirada general	31
8.2 Estudiar i entendre el sector cultural i creatiu: 7 reflexions necessàries	33

1. Presentació

L'estudi i la planificació de polítiques específiques relatives a les Indústries Culturals i Creatives (ICC) és un terreny relativament nou, en el qual es desenvolupen actualment estudis i estratègies inspirades en perspectives lleugerament divergents.

Però la diversitat de definicions existents dels sectors culturals i creatius i les limitacions de dades, i les polèmiques i els debats que envolta el treball en aquest àmbit, no representen un fre ni a l'estudi ni al disseny de polítiques amb la intenció d'aprofitar-ne el potencial com a factor de desenvolupament en clau social, cultural i econòmica. De fet, les ICC han anat adquirint cada cop més rellevància per la seva contribució a l'economia en un context d'escassetat de recursos naturals i de centralitat de noves tecnologies. Basades en el recurs de la creativitat i el patrimoni, les ICC adquireixen un paper central en la construcció d'una economia sostenible.

Aquest projecte pren sentit en aquest context. No es tracta tan sols de treballar unes dades, sinó d'oferir un marc conceptual, una perspectiva sòlida i fonamentada, que incorpori resultats de forma coherent, tot generant consciència i coneixement.

El present document parteix del treball de delimitació conceptual i metodològica realitzat en una primera fase. El punt de partida és una breu síntesi de l'aproximació adoptada. A continuació, es presenta un breu de dades per contextualitzar les ICC a Catalunya.

El bloc de resultats, part central del document, s'organitza en tres grans apartats:

- 1.** Mapa de les ICC
- 2.** Ocupació en el sector
- 3.** Volum i comportament econòmic
- 4.** Impacte de la Covid-19

Finalment, a tall de conclusió, no s'ofereix únicament una síntesi dels resultats principals sinó també un conjunt de reflexions que contribueixen a entendre amb major profunditat les ICC. Aquestes reflexions són mostra de l'aprenentatge que comporta l'estudi de les ICC més enllà de les dades obtingudes per al municipi.

2. Síntesi de l'aproximació conceptual i metodològica

En aquest apartat es presenten les claus de l'aproximació conceptual realitzada al primer informe d'aquest projecte. En sintonia, es realitzen també els comentaris metodològics pertinents sobre el procés d'investigació desenvolupat.

2.1 Model conceptual

El present estudi pren com a referència el model desenvolupat pel grup de treball europeu [European Statistical System Network on Culture](#) (ESSnet-Culture). Aquest projecte actualitzava i desenvolupava una metodologia estadística comuna per als organismes oficials de la Unió Europea, afavorint l'harmonització i la comparabilitat.

La proposta d'ESSnet-Culture pretén evitar que la cultura quedi diluïda en la definició de les ICC, de manera que posa com a punt de partida l'expressió i/o la creació de valor artístic i cultural de les activitats a considerar. Això marca límits en l'extensió de les activitats relacionades amb la creativitat, però també amb la integració d'activitats auxiliars i complementàries tant als sectors culturals com creatius.

El perímetre establert per l'ESSnet-culture es troba a la base del perímetre utilitzat en la delimitació de l'[Idescat](#) que, al seu torn, és la base de la delimitació utilitzada en els estudis realitzats per l'[Ajuntament de Barcelona](#). El mateix punt de partida es pot trobar a l'estudi [Cuentas Satélite de la Cultura en España](#) i als projectes de l'[Observatori Basc de la Cultura](#). En tots els casos, es produeixen petites adaptacions a les possibilitats que ofereixen les dades i als interessos propis de cada projecte.

En aquest cas, el model base que s'utilitza, definit conforme els CCAE (en alguns casos, segons disponibilitat de dades, la classificació separarà el comerç o l'inclourà en els àmbits específics), és:

Subsector	Etiqueta CCAE	Núm. CCAE
Patrimoni, museus, arxius i biblioteques	Activitats de museus	9102
	Gestió de llocs i edificis històrics	9103
	Activitats de biblioteques	9105
	Activitats d'arxius	9106
	Comerç al detall d'articles de segona mà en establiments especialitzats (només <i>antiguitats, quan sigui possible</i>)	4779
Arts visuals	Creació artística i literària	9003
	Activitats de fotografia	7420
	Comerç al detall d'altres tipus d'articles nous en establiments especialitzats (només <i>galeries d'art, quan sigui possible</i>)	4778
Arts escèniques	Arts escèniques	9001
	Activitats auxiliars a les arts escèniques	9002
	Gestió de sales d'espectacles	9004
Música	Activitats d'enregistrament de so i edició musical	5920
	Activitats auxiliars a les arts escèniques	9002
	Gestió de sales d'espectacles	9004
	Comerç al detall d'enregistrament de música i vídeo en establiments especialitzats	4763
	Fabricació d'instruments musicals	3220
	Reproducció de suports enregistrats	1820
Audiovisual (cinema, TV, ràdio)	Activitats de postproducció cinematogràfica, de vídeo i de programes de televisió	5912
	Activitats d'exhibició cinematogràfica	5914
	Activitats de producció cinematogràfica i de vídeo	5915
	Activitats de producció de programes de televisió	5916
	Activitats de distribució cinematogràfica i de vídeo	5917
	Activitats de distribució de programes de televisió	5918
	Activitats de radiodifusió	6010
	Activitats de programació i emissió de televisió	6020
	Activitats d'agències de notícies	6391
	Lloguer de cintes de vídeo i discos	7722
	Comerç al detall d'enregistrament de música i vídeo en establiments especialitzats	4763
Llibre i premsa	Creació artística i literària	9003
	Edició de llibres	5811
	Edició de periòdics	5813
	Edició de revistes	5814
	Altres activitats d'edició	5819
	Activitats d'agències de notícies	6391
	Comerç al detall de llibres en establiments especialitzats	4761
	Comerç al detall de periòdics i articles de papereria en establiments especialitzats	4762
	Impressió de periòdics	1811
	Altres activitats d'impressió i arts gràfiques	1812
Arquitectura	Serveis tècnics d'arquitectura	7111
Publicitat	Agències de publicitat	7311
Indústries de la llengua	Activitats de traducció i d'interpretació	7430
Disseny	Activitats de disseny especialitzat	7410
Videojocs	Edició de videojocs	5821
Educació	Educació relacionada amb la cultura	8552
Artesania	<i>No hi ha codis d'activitat econòmica en aquest àmbit</i>	

2.2 Aproximació metodològica

L'estudi s'ha desenvolupat a partir de dos fases de treball paral·leles, que aporten les dades necessàries per a la realització del mapa i l'anàlisi de les ICC.

En primer lloc, s'ha construït un **cens del sector** i, en segon lloc, s'ha distribuït una **enquesta als agents identificats**. El cens del sector aporta l'univers de referència, mentre les dades de l'enquesta aporten la base de les estimacions que es realitzen per determinar el volum d'ocupació i d'ingressos de les ICC.

El cens inicial s'ha construït a partir de les dades disponibles de **registres formals i/o de treball intern** dels Ajuntaments, juntament amb la **recerca en bases de dades empresarials públiques**.

La construcció del cens s'ha realitzat **a partir dels subsectors identificats** al perímetre, que han estructurat el treball d'exploració. Els agents han estat inclosos a partir del contrast amb aquest perímetre conceptual i de codis d'activitat econòmica i evitant judicis de valor artístic i cultural sobre les activitats específiques.

El treball de mapeig del sector de les ICC, per naturalesa pròpia, està circumscrit a l'**àmbit privat (professional/empresarial)** i a la dimensió productiva. Excepcionalment, en consideració de la realitat del sector, s'incorporen casos del tercer sector d'acord a la realitat local. Així mateix, el cens incorpora agents que, si bé no tenen la seu en el propi municipi, es localitzen al seu entorn més immediat i s'incorporen sota la consideració que realitzen bona part de la seva activitat al municipi.

L'enquesta s'ha dirigit al conjunt de tot el cens del sector, i la mostra resultant en aquest sentit ha estat **autoseleccionada**. El treball de camp s'ha dut a terme entre el novembre i el desembre de 2021. El nivell de resposta de l'enquesta ha estat de **132 respostes vàlides** per a l'anàlisi, un 39,2% del cens obtingut del sector.

Les dades de referència de l'enquesta són referides al 2019 per evitar la distorsió provocada per la Covid-19, i s'afegeix una **mirada específica a l'impacte de la pandèmia** al sector.

Les dimensions de l'enquesta, en format digital i autosubministrada, són:

- Identificació de l'agent.
- Caracterització del tipus d'agent.
- Caracterització de l'activitat.
- Caracterització de l'ocupació.
- Caracterització econòmica.

L'enquesta ha estat pensada per ser capaç d'adaptar-se a la diversitat de realitats dels diferents subsectors de les ICC, amb voluntat d'obtenir resultats comuns, estandaritzables i comparables.

3. Context: les ICC a Catalunya

Segons dades de l'Estadística i comptes de les empreses culturals de l'any 2019, a Catalunya les ICC¹ ascendeixen a les 45.174 empreses, amb un total de 114.028 persones ocupades i una contribució al VAB del 2%.

Segons destaca l'[Informe anual sobre l'estat de la cultura i de les arts 2020](#) del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA), es tracta d'una xifra que des del 2014 es manté fluctuant al voltant d'aquest 2%, per bé que l'any 2008 s'arribava a situar en el 2,7%. Si bé en xifres absolutes el VAB del sector ha anat creixent i recuperant-se des de llavors, aquesta recuperació és més lenta que en el conjunt de l'economia.

Atenent l'estructura del sector (Gràfic 1), destaca per l'any 2019 que, en termes de generació de riquesa, destaquen l'audiovisual i el multimèdia (inclou videojocs), la publicitat i el llibre i la premsa. La comparació entre les dades de número d'empreses i de persones ocupades (inclou tant persones assalariades com no assalariades) deixa entreveure el fenomen de la gran quantitat de treball autònom present en el conjunt de les ICC.

Val a dir que, tornant a la comparació realitzada en l'informe anual del CoNCA, s'observen les següents tendències en relació al VAB entre 2008 i 2018:

- ✓ Decreixement significatiu: llibre i premsa i arquitectura.
- ✓ Manteniment amb decreixement lleuger: audiovisual i multimèdia (inclou videojocs)
- ✓ Manteniment amb creixement lleuger: patrimoni i arts escèniques i musicals
- ✓ Creixement significatiu: arts visuals (inclou disseny) i publicitat.

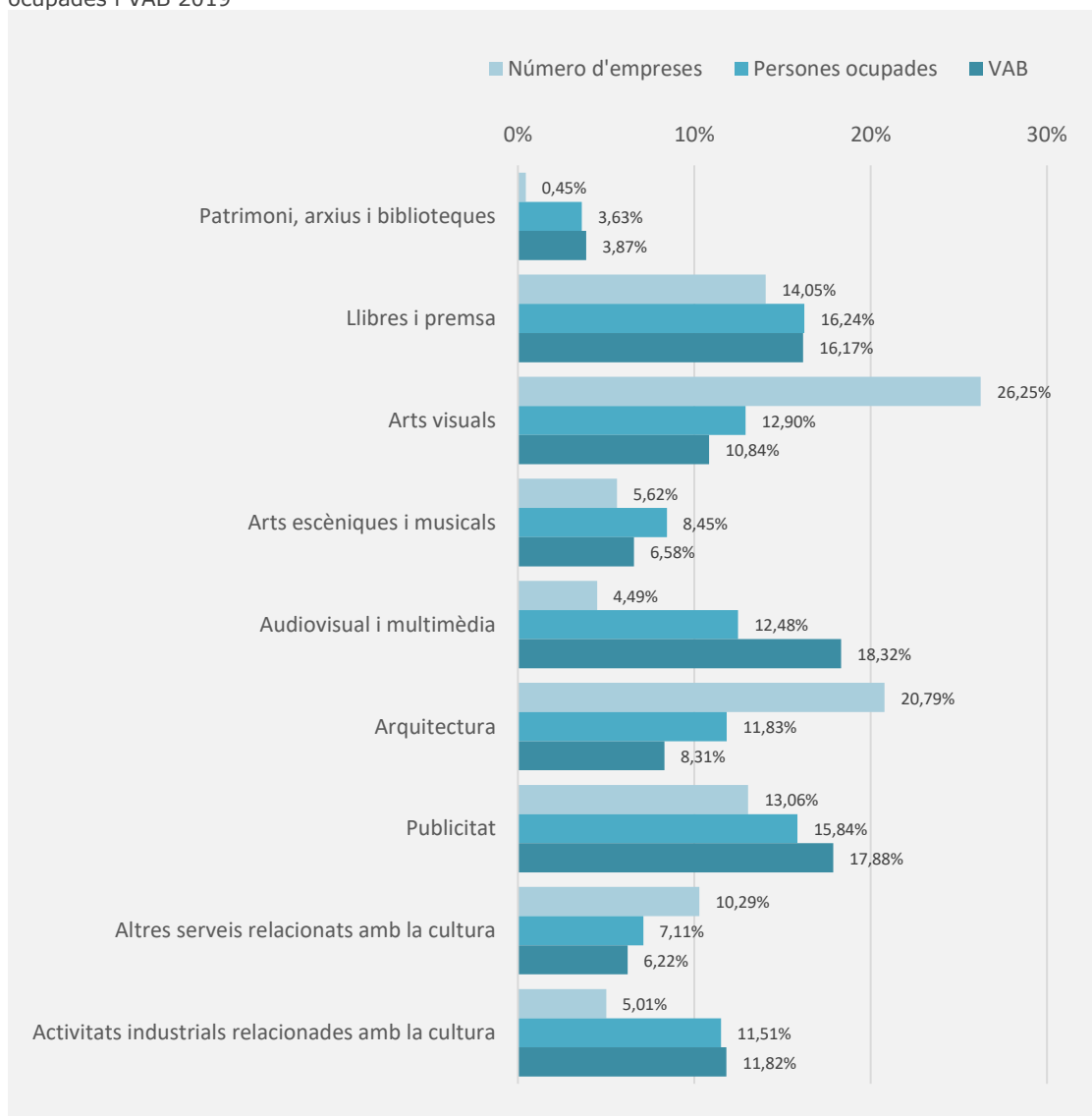
Entre el manteniment i el creixement lleuger o significatiu s'hi ubiquen les activitats relacionades amb el nucli de patrimoni i art, que són els subsectors amb un pes relatiu menor en el conjunt de les ICC.

¹ Cal considerar que el perímetre considerat a l'Estadística i comptes de les empreses culturals de l'Idescat i el perímetre considerat en aquest estudi difereix principalment en la consideració dels "Altres serveis relacionats amb la cultura", que no s'incorpora en aquest estudi.

Per contra, en aquest estudi sí es considera l'educació cultural/ensenyaments artístics i l'artesania. A més, la classificació utilitzada també difereix: en aquest estudi, s'ofereix una major desagregació dels àmbits per oferir una mirada més específica de la realitat.

La metodologia de l'estadística de l'Idescat es pot consultar a:
<https://www.idescat.cat/pub/?id=empcult&n=10824&m=m>

Gràfic 1. Estructura sectorial de les ICC a Catalunya segons pes en número d'empreses, persones ocupades i VAB 2019

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'Idescat (EMPCULT)

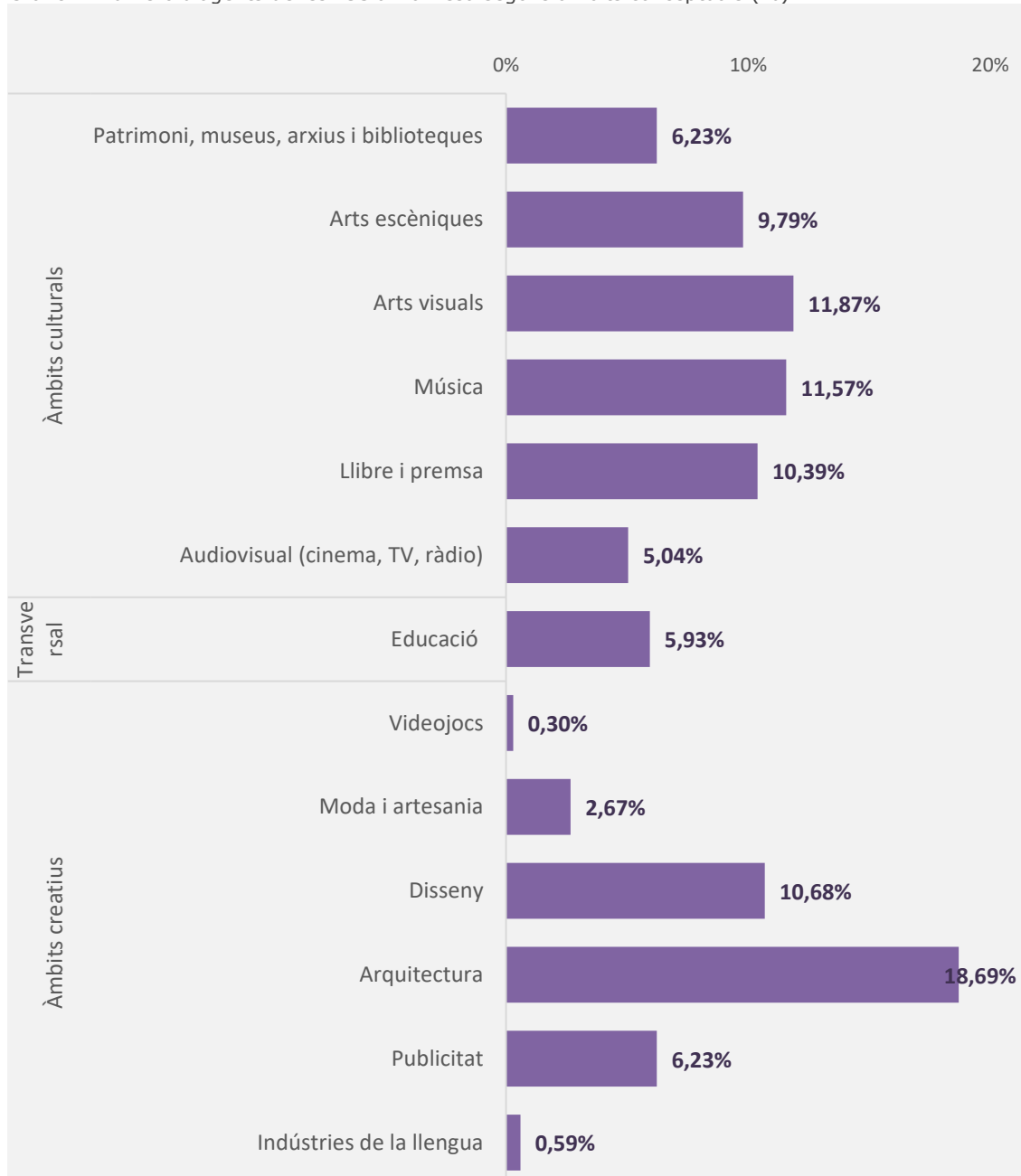
Finalment, dues dades són rellevants per contextualitzar les ICC a Catalunya:

1. Atenent a l'informe del CoNCA, la seva contribució a l'economia és remarcable, amb una aportació que és del doble que el VAB de l'agricultura (VAB del 1% l'any 2018) i que s'aproxima al VAB de les indústries de l'alimentació, les begudes i el tabac (VAB del 2,6% l'any 2018).
2. Cal tenir en compte, atenent l'informe [El valor afegit de les empreses culturals a Barcelona 2010-2015](#) de l'Ajuntament de Barcelona de l'any 2018, que Barcelona aglutina una gran part d'empreses de les ICC que actuen arreu del territori, donat que més del 56,2% del total del VAB cultural a Catalunya correspon a Barcelona.

4. Mapa de les ICC a Manresa

Fruit del procés d'investigació es localitzen **337 agents** de les ICC a Manresa. El **conjunt d'àmbits culturals (incloent l'àmbit educatiu) tenen un major pes** que els creatius, sumant un 60,8% del total d'agents censats. Tot i això, l'arquitectura és l'àmbit que més destaca del conjunt de tots els subsectors.

Gràfic 2. Número d'agents de les ICC a Manresa segons àmbits conceptuals (%)

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'enquesta i del cens construït

En relació als àmbits culturals, destaquen amb una quantitat similar -i important- d'agents: les arts visuals (11,9%), la música (11,6%), el llibre i la premsa (10,4%) i les arts escèniques (9,8%). L'audiovisual és el subsector que en número d'agents té un menor pes d'entre els subsectors culturals. En aquest sentit, destaca un pes rellevant de l'àmbit de patrimoni, museus, arxius i biblioteques en comparació a l'estructura habitual del sector de les ICC.

Fixant la mirada en els àmbits creatius, a banda de l'arquitectura que se situa com el subsector dominant, el disseny té una importància rellevant (10,7%), seguit de la publicitat (6,2%). Finalment, els subsectors d'edició de videojocs i d'indústries de la llengua (traducció i interpretació) tenen una presència molt residual.

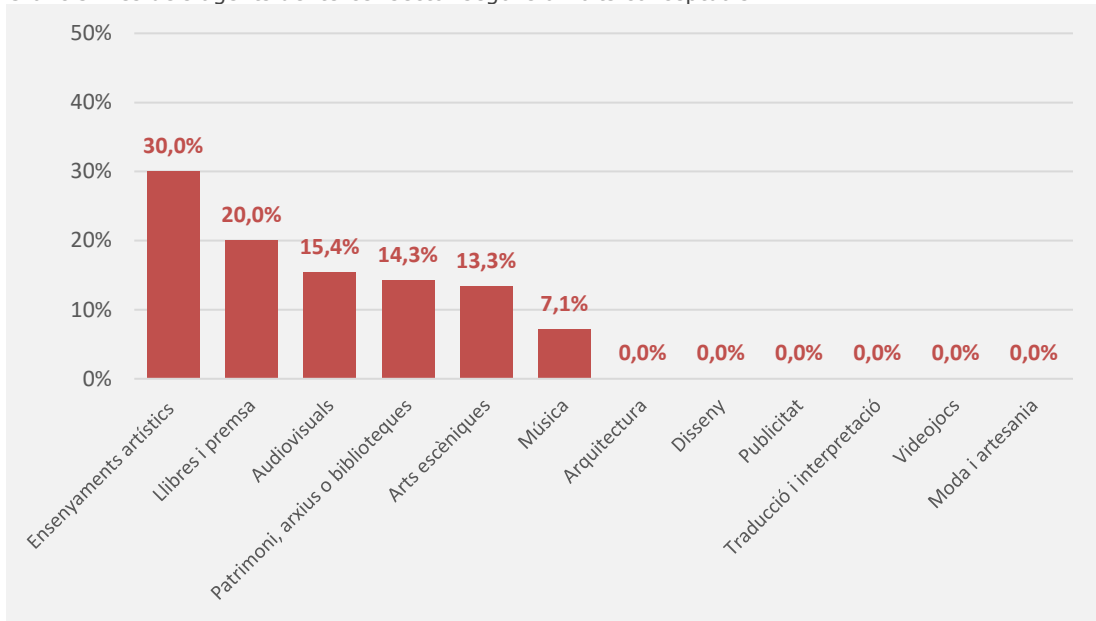
Tercer sector

Cal considerar que aquest mapa d'agents posa el focus principalment en agents privats professionals (empreses i autònoms), que és la part de la realitat del sector que s'atén des de la mirada de les Indústries Culturals i Creatives. Malgrat això, el sector cultural i creatiu és un ecosistema divers i complex en què interactuen agents de diferent naturalesa en la generació d'activitat, com són els vinculats al tercer sector i al sector públic.

El tercer sector planteja un fenomen rellevant en l'àmbit cultural: és habitual l'existència d'agents que, si bé proveeixen serveis i béns culturals, no ho fan amb finalitats lucratives. En aquest sentit, cal considerar que l'activitat econòmica no necessàriament implica una finalitat lucrativa i repartiment de beneficis privats, i és un cas molt típic especialment en els subsectors culturals considerats. Les formes jurídiques associades al tercer sector (com ara associacions i fundacions...) sovint són escollides pels agents com la forma jurídica que més els representa al combinar finalitats econòmiques amb finalitats socials/culturals, que sovint són la motivació principal.

Les dades obtingudes a l'enquesta mostren la presència d'aquest tipus d'agents en els subsectors culturals, especialment en l'ensenyament artístic (30%), però també en llibres i premsa (20%), audiovisuals (15,4%), patrimoni (14,3%), arts escèniques (13,3%), arts visuals (11,1%) i música (7,1%). En canvi, és un fenomen inexistent entre els subsectors creatius, indicant que es tracta d'una especificitat molt vinculada als sectors típicament culturals.

Gràfic 3. Pes dels agents del tercer sector segons àmbits conceptuals

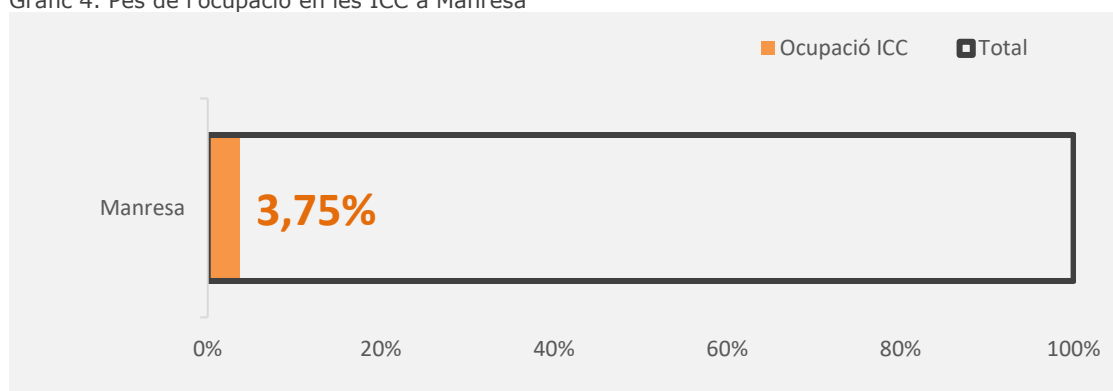
Font: Elaboració pròpia amb dades provinents de l'enquesta.
Nota: Cal llegir les dades en forma de tendències i magnituds i no tant com a xifres exactes.

5. Ocupació en el sector de les ICC

5.1 Volum d'ocupació

En conjunt, s'estima que les ICC ocupen en total a **1.071 persones**². Això significa un 3,5% del total de persones afiliades a la Seguretat Social a Manresa l'any 2019.

Gràfic 4. Pes de l'ocupació en les ICC a Manresa

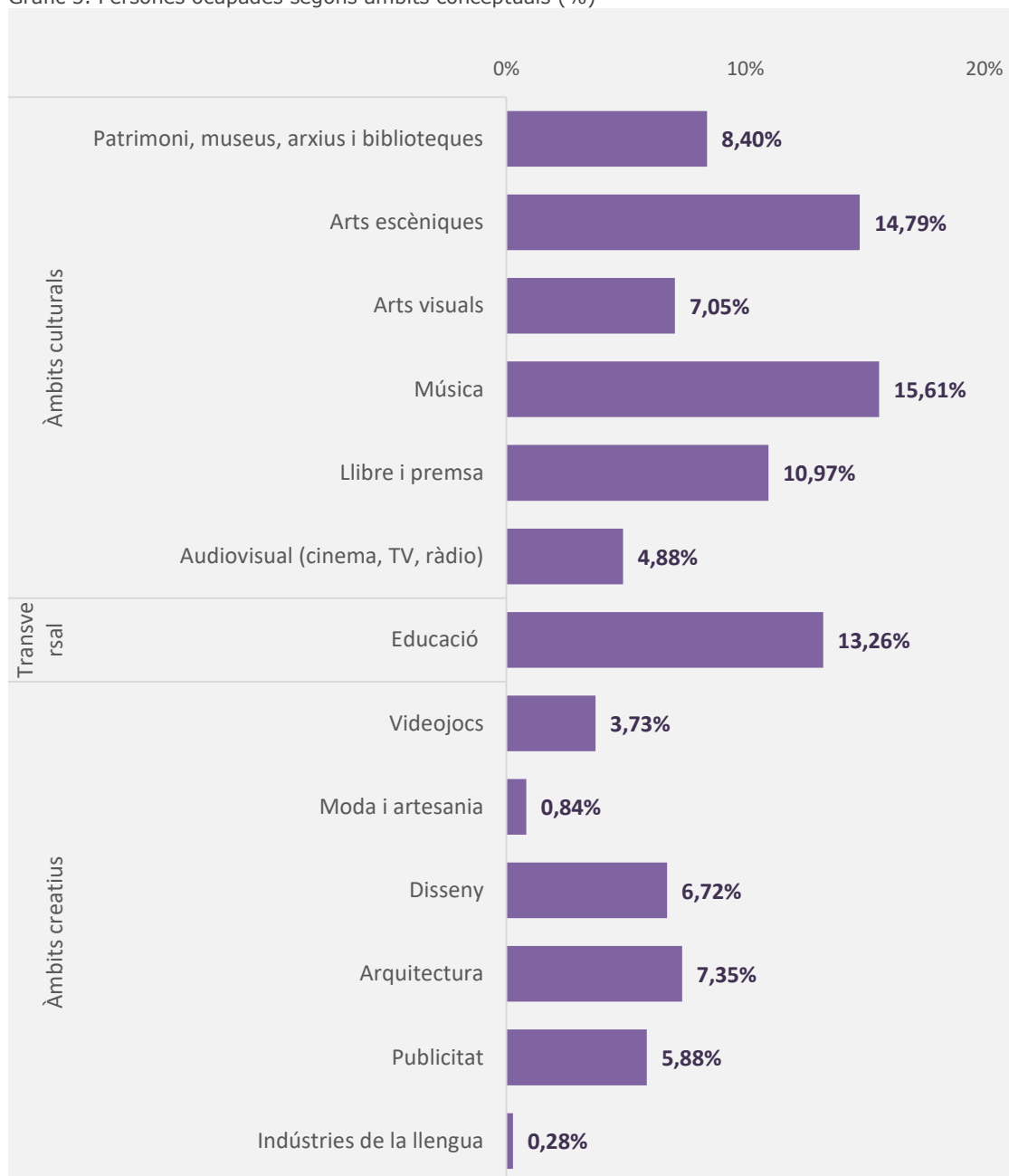
Font: Elaboració pròpia amb dades provinents de l'enquesta i de l'Estadística d'Afiliats a la Seguretat Social (Idescat, Manresa, 2019)

Una mirada per àmbits contribueix a oferir una estructura lleugerament diferent segons el pes que adquireix cada subsector, donat que el pes de cadascun té a veure amb el número d'agents en cada sector però també amb el número de persones ocupades de mitjana per cada agent. Això fa que alguns sectors on hi ha empreses amb major número de treballadors agafin més pes que els sectors on hi ha major número d'autònoms o empreses unipersonals.

Des de la mirada de l'ocupació, s'anivella el pes entre els principals àmbits creatius (arquitectura, disseny i publicitat) i destaquen especialment la música i les arts escèniques des dels subsectors culturals, juntament amb el llibre i la premsa. L'educació també destaca especialment amb un pes rellevant des d'una mirada conjunta. Les arts visuals, el patrimoni i l'audiovisual queden en un segon terme, tot i que amb una presència rellevant.

² L'estimació es realitza projectant l'ocupació mitjana dels agents enquestats a l'univers de referència que constitueix el cens obtingut. Les projeccions es realitzen segons àmbits.

Gràfic 5. Persones ocupades segons àmbits conceptuals (%)

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'enquesta i del cens construït

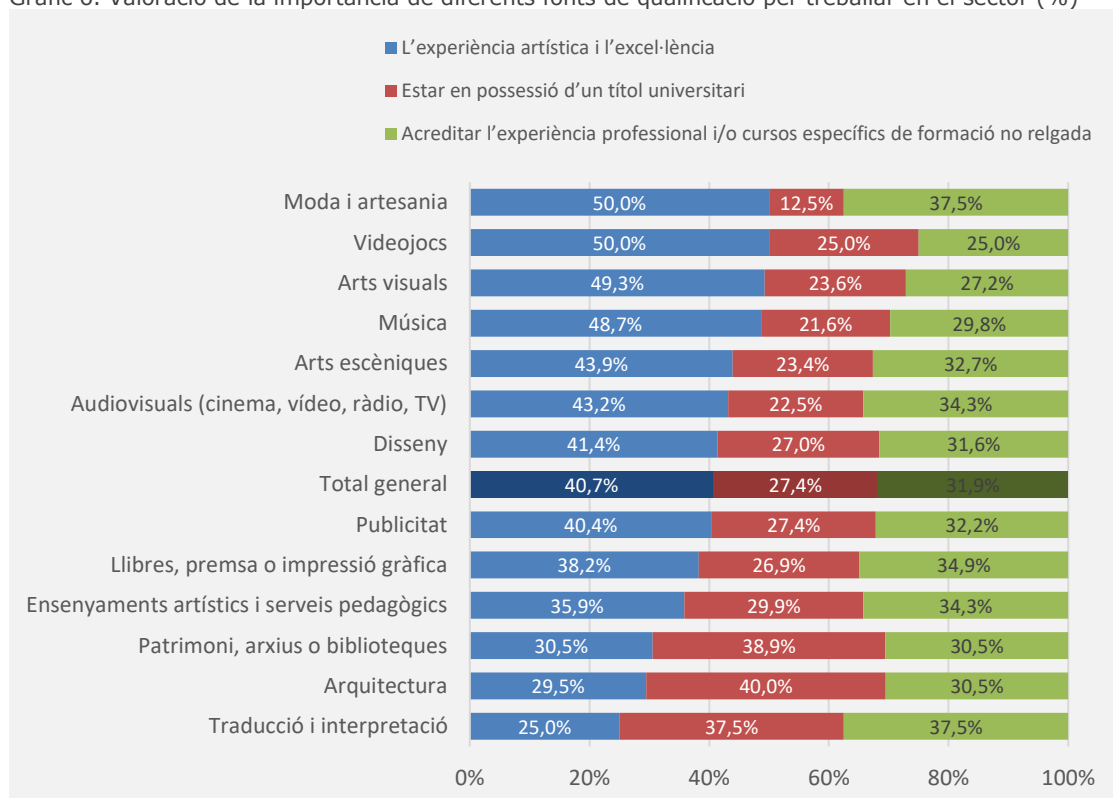
5.2 Característiques de l'ocupació

Formació

En el conjunt de les ICC es poden identificar diferents fonts de qualificació més enllà dels títols universitaris, en sintonia amb l'especificitat tant de la seva activitat com dels ensenyaments pròpiament artístics.

De fet, en conjunt, destaca que **l'experiència i l'excel·lència artística és la més important, seguida de l'experiència professional i els cursos específics**. Finalment, s'hi situa la possessió d'un títol universitari com a criteri fonamental per treballar al sector.

Gràfic 6. Valoració de la importància de diferents fonts de qualificació per treballar en el sector (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta

Malgrat tot, els **diferents subsectors tenen diferents necessitats formatives** en aquest sentit. Malgrat els resultats generals, destaca especialment que la possessió d'un títol universitari és el requisit principal a l'arquitectura, però també a les indústries de la llengua i el patrimoni.

Pel costat contrari, l'experiència i excel·lència artística és fonamental a les arts escèniques, les arts visuals i el disseny, els audiovisuals, la música, la publicitat, la moda i l'artesanía i els videojocs.

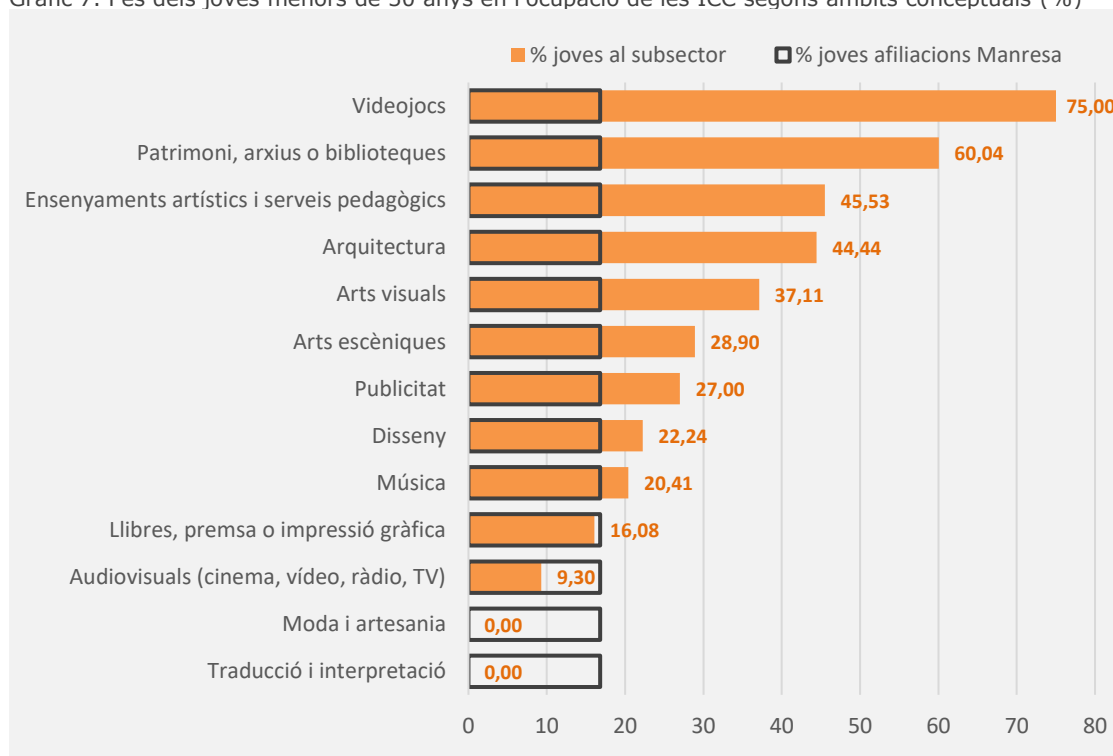
Finalment, en sectors com els ensenyaments artístics i el llibre i la premsa, hi ha un major equilibri d'aquestes diverses fonts de qualificació.

En qualsevol cas, l'obertura de la mirada a les qualificacions dels sectors posa de manifest aquesta **peculiaritat competencial de les ICC**, que té a veure amb el pes de l'experiència artística. És a dir, es desenvolupa amb marcadors diferents als que ofereix el sistema de títols educatius formals.

Joves

El pes mitjà dels menors de 30 anys entre les afiliacions a la Seguretat Social a Manresa és del 16,8%. Considerant aquesta dada, destaca que les ICC a Manresa en conjunt ocupen en gran mesura a joves. En global, **el pes dels joves a les ICC és superior a la mitjana global**, i es situa en el 28,5%. Especialment destaquen els videojocs, el patrimoni, els ensenyaments artístics i l'arquitectura, però també destaquen les arts visuals, les arts escèniques, la publicitat, el disseny i la música; tots situats per sobre d'aquesta mitjana.

Gràfic 7. Pes dels joves menors de 30 anys en l'ocupació de les ICC segons àmbits conceptuals (%)

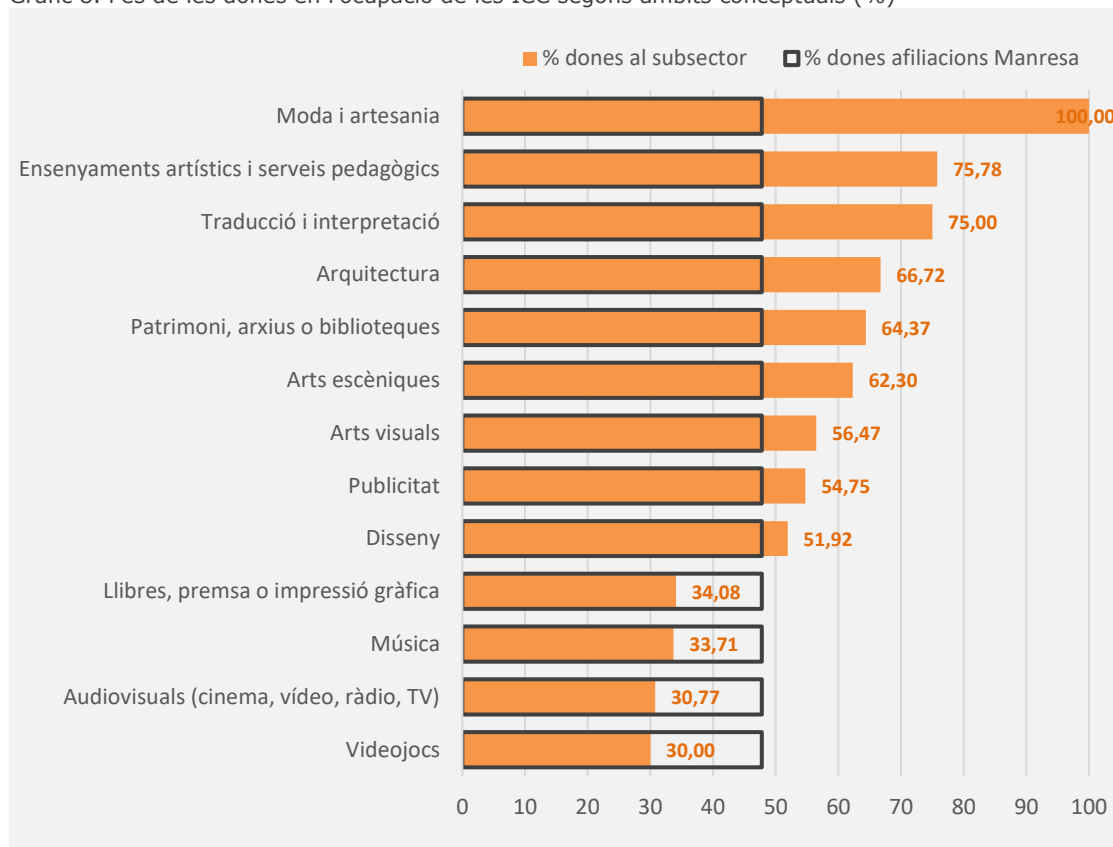

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta

Dones

De mitjana, les dones representen els 47,8% de les afiliacions a la Seguretat Social a Manresa. **En les ICC, en canvi, representen una mica més de la meitat, el 52%.** A excepció dels videojocs, l'audiovisual, la música i el llibre i la premsa, la resta de subsectors se situen en diferents graus per sobre de la mitjana.

Gràfic 8. Pes de les dones en l'ocupació de les ICC segons àmbits conceptuals (%)

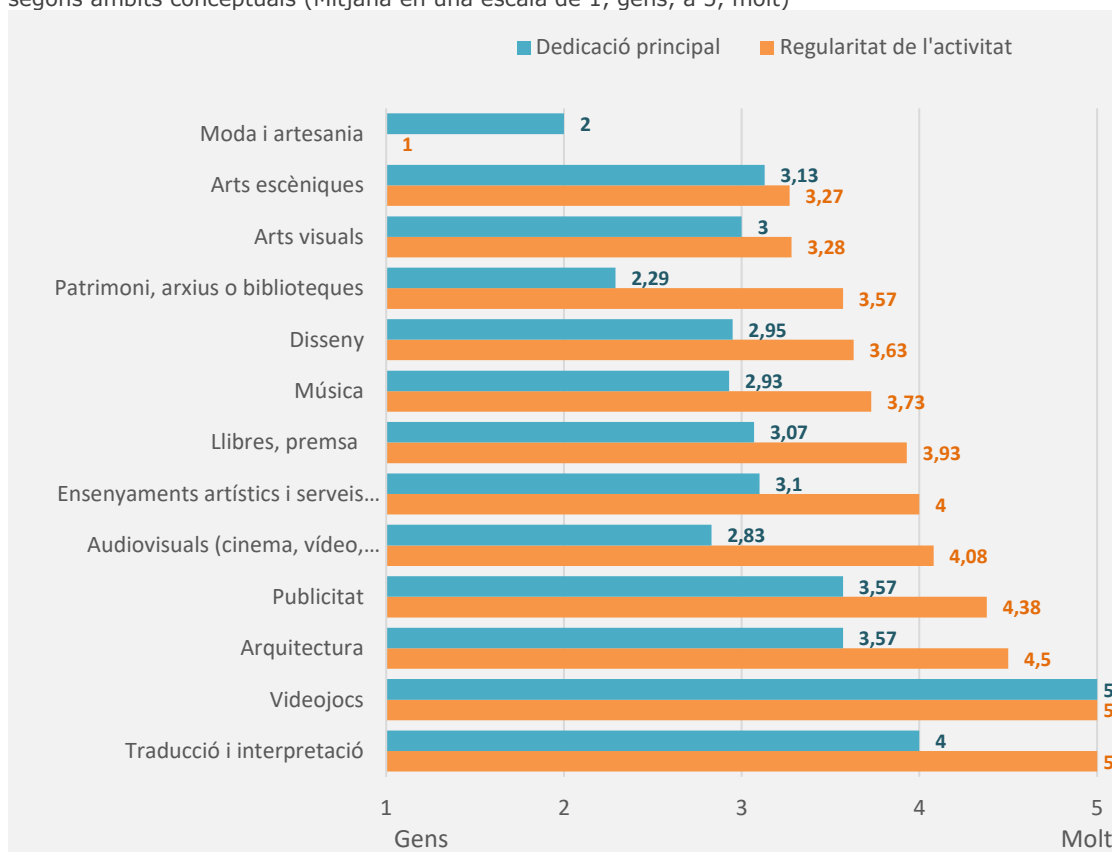

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta

Intermitència, temporalitat i parcialitat

Per aproximar específicament la intermitència, es pregunta directament als enquestats sobre la regularitat de la seva activitat i la dedicació secundària. Es tracta de dos fenòmens que no afecten a tots els àmbits per igual. **L'especificitat i la naturalesa del treball creatiu està fortament relacionat amb una activitat més irregular** i una major probabilitat de necessitar d'una activitat principal en concepte de font d'ingressos.

Gràfic 9. Valoració de la regularitat de l'activitat i la dedicació principal a l'activitat cultural i creativa segons àmbits conceptuals (Mitjana en una escala de 1, gens, a 5, molt)

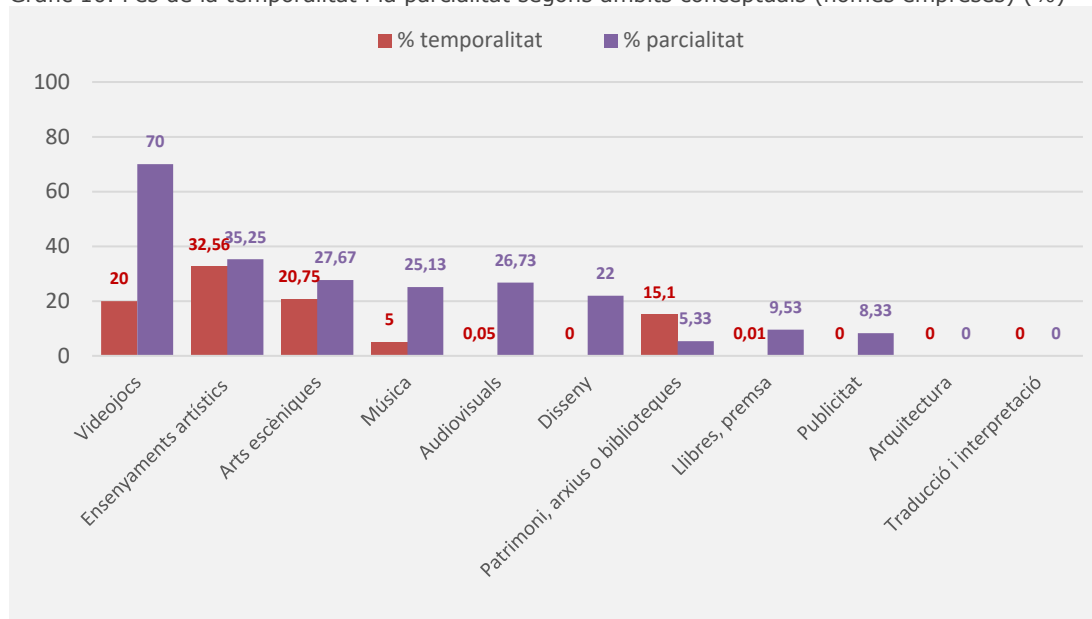
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta

Com s'observa al gràfic, **la irregularitat i les dedicacions secundàries són molt més grans en les activitats amb major pes de l'activitat artística creativa** que en les altres. D'aquesta manera, els sectors creatius es situen, a excepció del disseny, en les posicions menys afectades per aquests fenòmens.

Aquesta realitat té efectes en el pes de la temporalitat i la parcialitat i en les formes jurídiques que adopta el sector.

En el context de les empreses, el percentatge de temporalitat se situa en el 9% i el de parcialitat en el 19,9%, amb grans diferències entre sectors. Destaca que **els sectors on més pes tenen aquesta característiques són els vinculats més directament als subsectors típicament culturals** (a excepció dels videojocs) i amb major pes de l'activitat artística, en concret: ensenyaments artístics, arts escèniques, música i patrimoni.

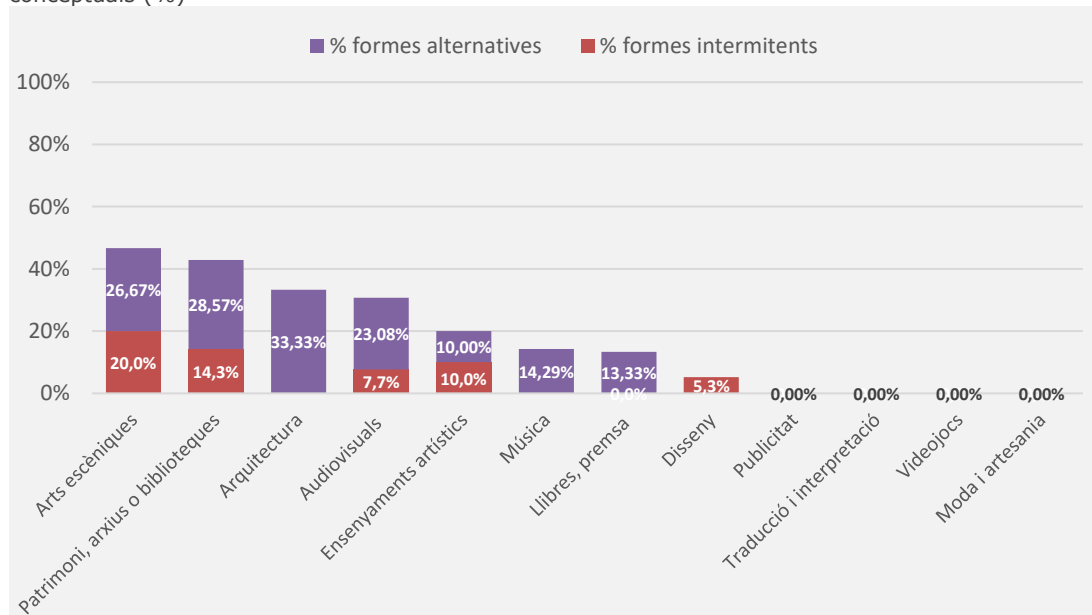
Gràfic 10. Pes de la temporalitat i la parcialitat segons àmbits conceptuals (només empreses) (%)

Font: Elaboració pròpia amb dades provinents de l'enquesta
 Nota: Cal llegir les dades en forma de tendències i magnituds i no tant com xifres exactes

En relació a les formes jurídiques, es detecta que **en aquests subsectors culturals hi ha major pes de les altes intermitents al règim d'autònoms i del treball al marge de l'alta en els censos econòmics**, amb formes alternatives de facturació. Aquesta és una característica pròpia de les activitats típicament culturals i artístiques, i no de les creatives.

Gràfic 11. Pes de les formes de treball intermitent i les formes alternatives de facturació segons àmbits conceptuals (%)

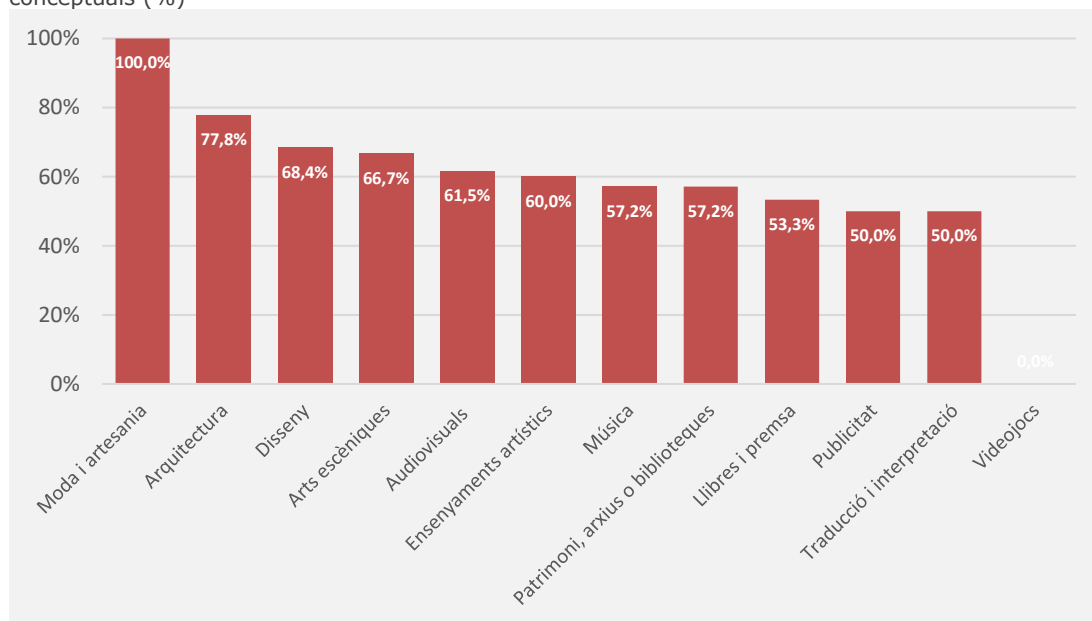

Font: Elaboració pròpia amb dades provinents de l'enquesta
 Nota: Cal llegir les dades en forma de tendències i magnituds i no tant com xifres exactes

Treball en règim autònom

El pes del treball en règim autònom és finalment una de les característiques que marquen l'ocupació en el sector de les ICC, ja que es tracta d'una forma molt estesa en el conjunt de subsectors. Si bé no és un indicador de precarietat directament, si ho és de l'especificitat del treball artístic i creatiu.

Gràfic 12. Pes de les diferents formes de treball autònom considerades a l'enquesta segons àmbits conceptuals (%)

Font: Elaboració pròpia amb dades provinents de l'enquesta
Nota: Cal llegir les dades en forma de tendències i magnituds i no tant com xifres exactes

5.3 Síntesi: un focus necessari en l'ocupació artística

L'anàlisi del sector en termes d'ocupació detecta la problemàtica central de l'àmbit artístic. El **nucli artístic de les ICC** viu una realitat econòmica i laboral marcada per la **precarietat**, una situació que no és comuna a tots els àmbits:

- En primer lloc, es tracta de l'àmbit en què la complementació d'ingressos és més rellevant.
- En segon lloc, i de forma relacionada, és l'àmbit en què més treball a temps parcial existeix.

- En tercer lloc, es detecta que en aquest àmbit es donen formes de treball inestables i no regulades, amb gairebé un quart dels enquestats declarant no estar donats d'alta al règim d'autònoms.
- En quart lloc, en les activitats creatives i artístiques hi ha una concentració major de persones joves i, especialment, del sexe femení.

Aquesta és només una de les característiques estructurals del sector, derivada d'un conjunt de factors llargament coneguts i que han motivat, en el cas més recent, la proposta d'un estatut propi d'artistes i professionals de la cultura.

Dos factors principals són mostra de l'especificitat del treball artístic i creatiu: l'eventualitat del treball i l'heterogeneïtat del col·lectiu. Les conseqüències d'aquests factors tenen a veure amb aspectes fiscals i de protecció social i laboral:

- ✓ En la dimensió fiscal, tenen a veure amb el desfasament temporal fiscal (entre el cobrament/facturació i el pagament d'impostos), la complementarietat dels ingressos no culturals, l'impacte excessiu de les retencions, problemàtiques específiques en la deducció de despeses i la complexitat de les normatives de cara al sector.
- ✓ En la dimensió de la protecció social i laboral, les conseqüències tenen a veure amb les relacions laborals encobertes, les informalitats contractuals i els abusos relacionats, les bases de cotització baixes degut a la temporalitat i la precarietat, la inestabilitat d'ingressos, la compatibilitat entre ingressos i prestacions i la manca de representativitat i organització sindical i professional.

6. Volum i comportament econòmic

6.1 Volum econòmic

34.836.998,1 €

de volum d'ingressos (IVA exclòs) del sector de les ICC de Manresa

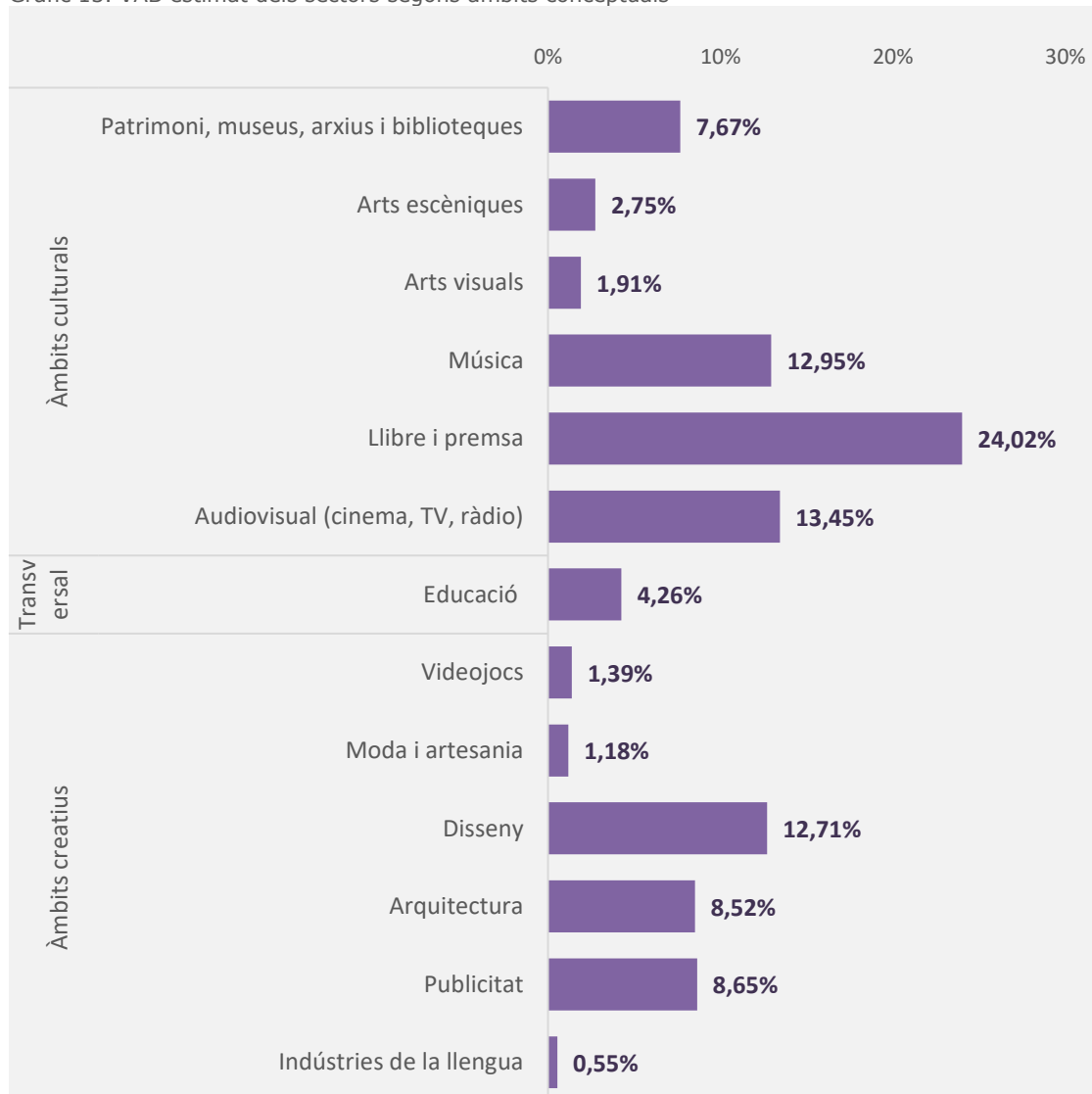
A partir d'aquesta dada és possible aproximar la contribució a la generació de riquesa del sector a través del seu Valor Afegit Brut³. El **VAB del sector de les ICC** a Manresa ascendeix a **20.086.210,8 €** i representa l'**1,1% del total** per l'any 2019.

En aquest sentit, cal destacar que els sectors de les ICC es caracteritzen per una petita part dels agents que són responsables de gairebé la totalitat dels ingressos, i una gran part d'agents petits són responsables dels ingressos restants. Es tracta de la regla observada del 80/20, segons la qual el 20% dels agents són responsables del 80% de la facturació. Tenint això en compte, cal entendre que aquestes dades poden estar infraestimant lleugerament la contribució del sector al VAB. El motiu és que les dades base per a l'estimació provenen de la realització d'enquestes a una mostra autoseleccionada que inclouen i sobrerepresenten les formes més precàries de treball.

Sigui com sigui, el conjunt de dades és indicatiu que les ICC generen un dinamisme econòmic molt rellevant, amb un nivell d'ingressos estimat que ascendeix a gairebé **35 milions d'euros** l'any 2019.

³ Per aproximar aquesta dada s'utilitza la referència de consums intermedis que ofereix l'Estadística i Comptes de les Empreses Culturals de l'IDESCAT. Al volum d'ingressos (IVA exclòs) es resta la part percentual que representen els consums intermedis segons l'IDESCAT, obtenint així el Valor Afegit Brut del sector.

Gràfic 13. VAB estimat dels sectors segons àmbits conceptuals

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'enquesta i del cens construït

Al llibre i la premsa cal contemplar l'existència d'un gran agent que genera aproximadament el 42% del total del VAB del subsector. Sigui com sigui, el llibre i la premsa és habitualment un dels sectors rellevant tant pel comerç vinculat per les activitats auxiliars vinculades a la impressió gràfica, molt importants a Catalunya.

Cal destacar, a més, el poc pes en termes d'ingressos per a les arts escèniques i visuals, apuntant a l'existència de formes precàries de treball vinculades sobretot a la creació, part important en aquests sectors. En la música, on les activitats de producció i auxiliars adquireixen més pes, els ingressos són superiors (cal considerar que moltes d'aquestes empreses auxiliars també es vinculen a les arts escèniques, com empreses de servei a l'espectacle que són).

Finalment, contrasta el pes del disseny en termes de VAB, per bé que en número d'agents i ocupació era menor en comparació a l'arquitectura i la publicitat.

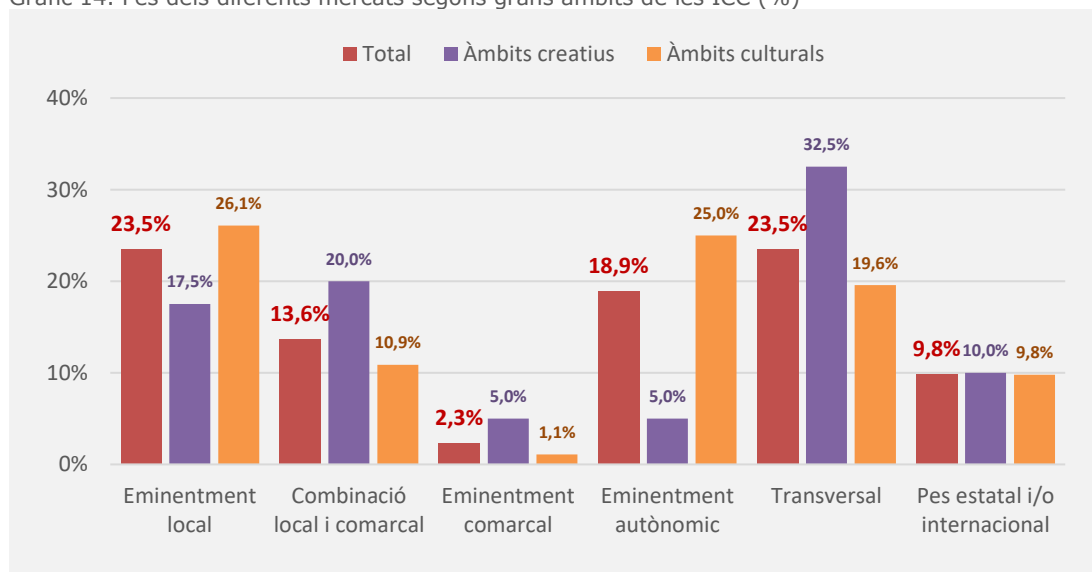
6.2 Procedència dels ingressos

En relació als mercats geogràfics on s'obtenen els ingressos s'identifiquen els següents perfils, per ordre de rellevància:

- **Perfil local:** Un 23,5% d'agents amb un mercat eminentment local.
- **Perfil local/comarcal:** Un 13,6% d'agents que combinen només el mercat local i el comarcal.
- **Perfil transversal:** Un altre 23,5% amb un mercat que combina el local, el comarcal i l'autonòmic.
- **Perfil autonòmic:** Un 18,9% d'agents amb un mercat eminentment autonòmic.
- **Perfil internacional:** En un 9,9% dels casos el pes dels seus ingressos prové bàsicament de mercats estatals i/o internacionals.

Hi ha, per tant, una heterogeneïtat important. Els mercats transversals tenen el major pes entre els àmbits creatius (un 32,5%), i en general hi ha un major equilibri en el conjunt de la mostra. Mentre en els àmbits culturals el major pes és pel mercat local, d'un costat, i de l'autonòmic, de l'altre, que sumen una mica més de la meitat del total. El pes internacional és en tots dos casos similar.

Gràfic 14. Pes dels diferents mercats segons grans àmbits de les ICC (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta
 Nota: Els percentatges no sumen 100% perquè no s'inclouen les respostes en blanc

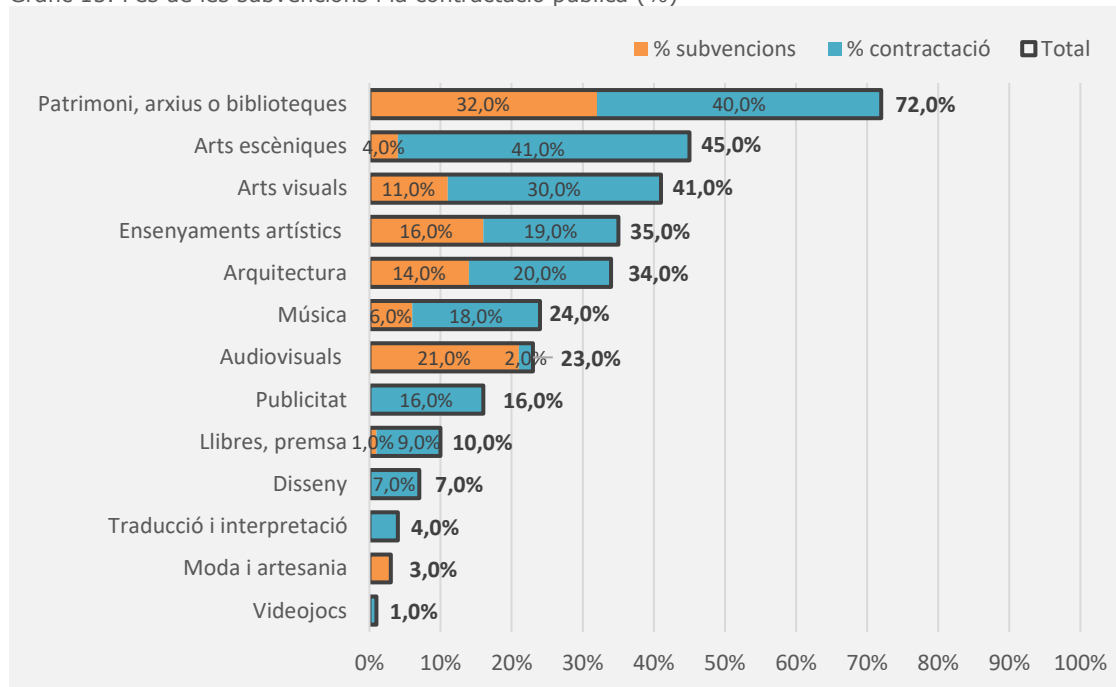
6.3 Dependència pública

Una qüestió rellevant en l'aproximació econòmica al sector té a veure amb el seu grau de dependència pública, tant en concepte de subvencions com de contractació pública.

El sector públic juga un paper clau dintre de l'ecosistema cultural i creatiu, com a proveïdor de béns i serveis però també com a motor econòmic que genera dinamisme productiu. De mitjana, **un 9% dels ingressos del sector provenen de subvencions, i un 20% prové de contractacions públiques**. En conjunt, això suma un total de 29% d'ingressos que, d'alguna forma, provenen de les administracions públiques.

A nivell de subvencions, el grau de dependència és major entre els subsectors típicament culturals, per bé que a nivell de contractació pública també els subsectors creatius en noten els efectes.

Gràfic 15. Pes de les subvencions i la contractació pública (%)

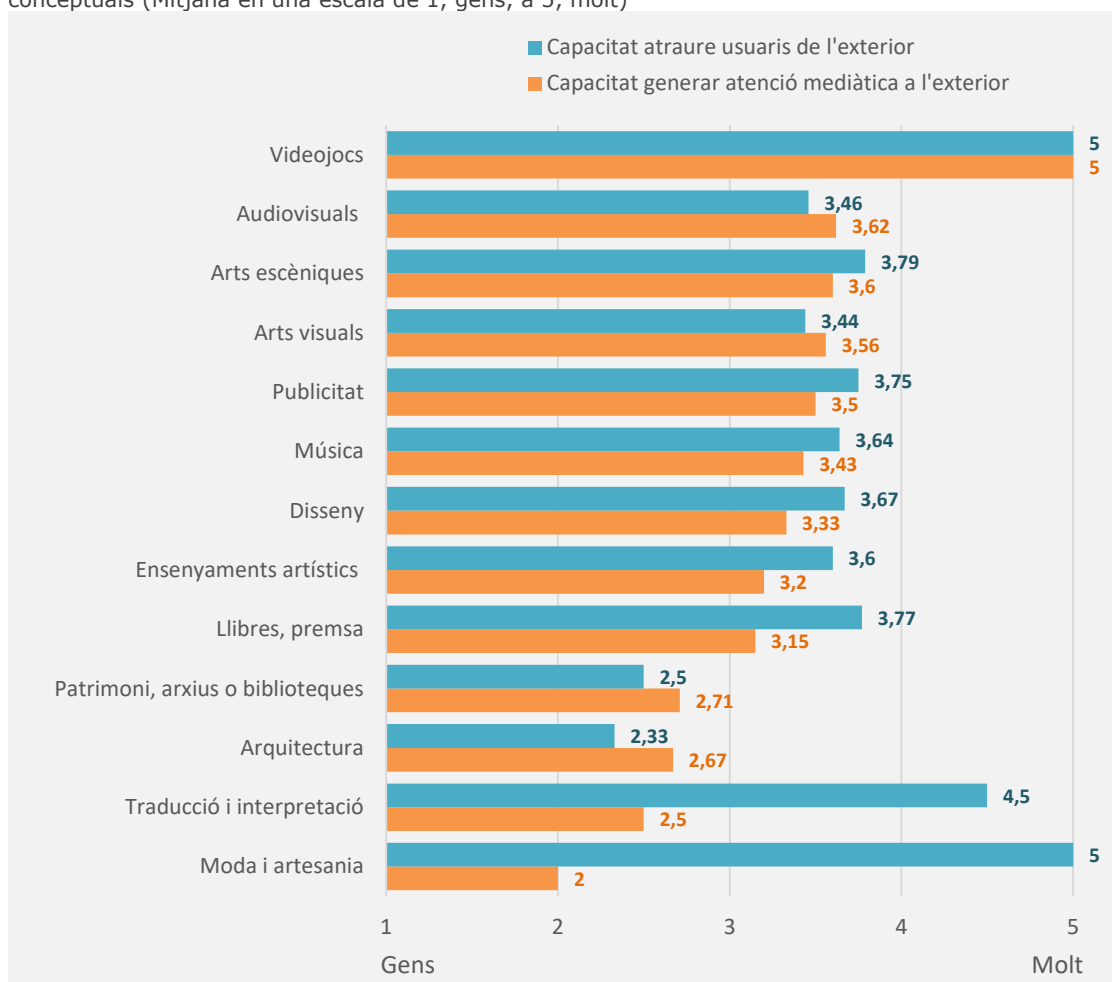
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta
Nota: Cal llegir les dades en forma de tendències i magnituds i no tant com xifres exactes

6.4 Projecció de l'activitat

L'autovaloració que fan els agents sobre la capacitat de projecció del municipi a l'exterior i atracció d'usuaris de la seva activitat és de mitjana positiva, amb diferències per subsectors. La valoració és lleugerament superior en el cas de la capacitat d'atracció d'usuaris de l'exterior dels municipis, situant-se en un 3,5 en una escala de l'1 al 5, mentre l'ítem de projecció es puntua amb un 3,3.

Les dades són mostra que el tipus d'activitat cultural i creativa pot estar (i, de fet, voluntària o involuntàriament ja ho està) a la **base d'estratègies de ciutat orientades a la seva promoció econòmica**: generen desplaçaments de l'exterior cap a la ciutat i contribueixen a presentar la ciutat a l'exterior.

Gràfic 16. Valoració de la capacitat d'atraure usuaris i de generar atenció mediàtica segons àmbits conceptuals (Mitjana en una escala de 1, gens, a 5, molt)

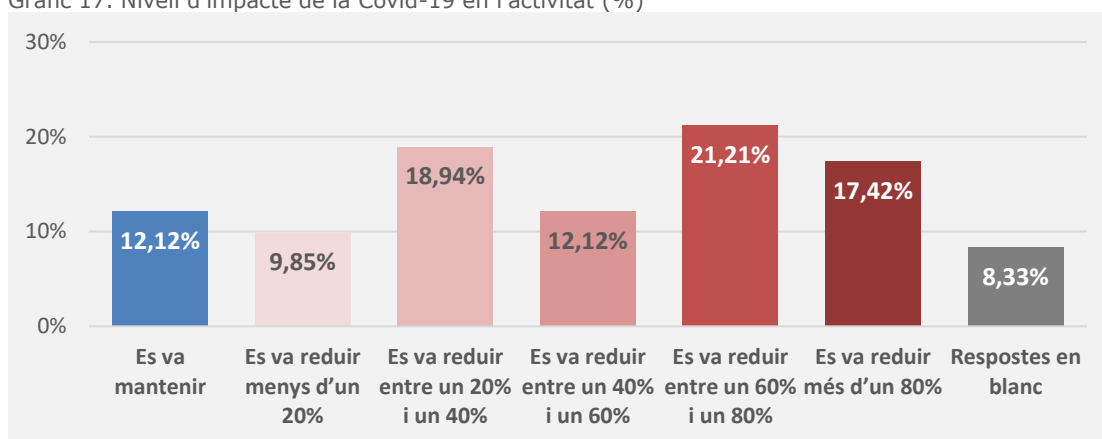
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta

7. Impacte de la Covid-19

Destaca que l'impacte de la Covid-19 està sent molt **heterogeni** en el conjunt del sector.

En més de la meitat dels agents, l'**activitat** es va reduir més d'un 40%. L'impacte va ser molt menor i inexistent en aproximadament un 22% dels casos, per un 17,4% en què l'impacte va ser pràcticament total.

Gràfic 17. Nivell d'impacte de la Covid-19 en l'activitat (%)

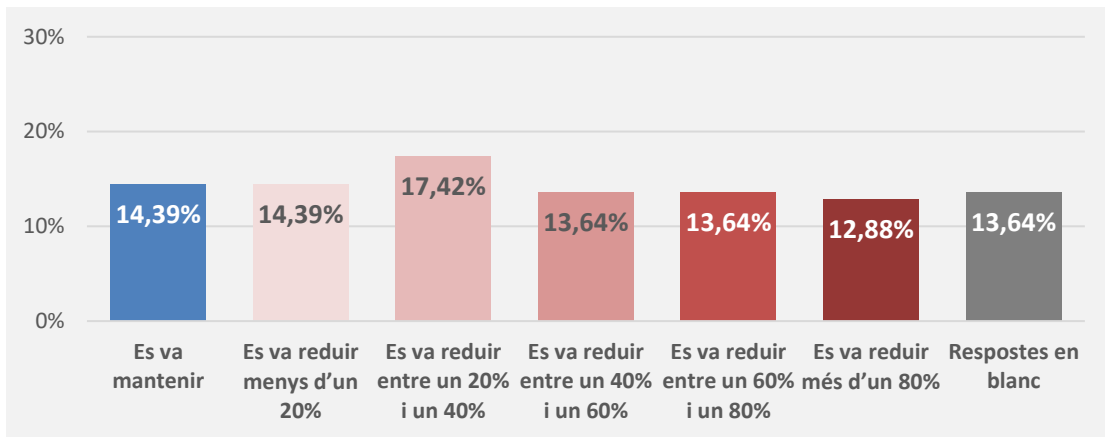

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta

En termes d'**ocupació**, cal tenir en compte que el gran nombre d'agents que treballen en el règim autònom fa que la traducció de la pèrdua d'activitat no sigui automàtica en termes d'ocupació. En aquest cas, per tant, la mirada es fixa en la part d'empreses. En aquest sentit, el personal es va reduir en alguna mesura en un 42% dels casos.

L'afectació en **ingressos** denota igualment que hi va haver tants agents greument afectats com agents mol lleument afectats: en un 26,5% dels casos els ingressos es van reduir més d'un 60%, mentre en un 28,79% els ingressos es van mantenir o es van reduir lleument per sota del 20%.

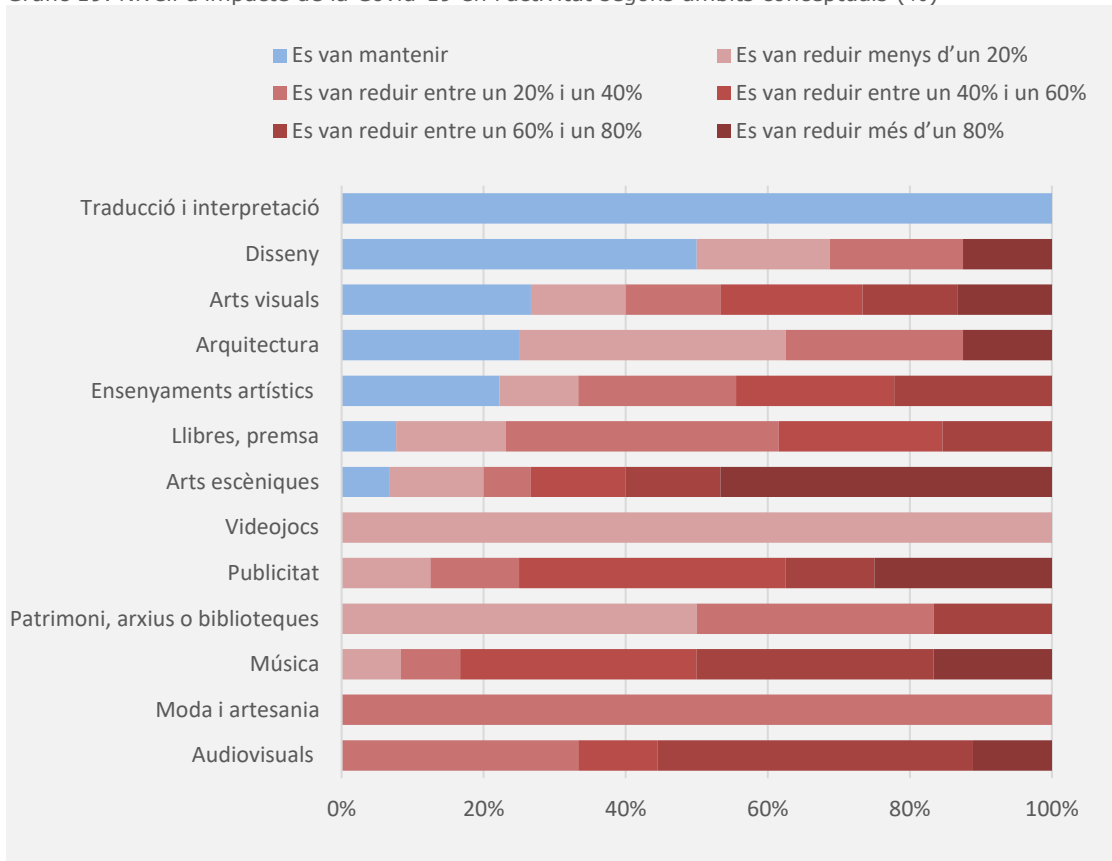
Gràfic 18. Nivell d'impacte de la Covid-19 en els ingressos (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta

L'impacte en els ingressos segons subsectors és indicativa de la desigual distribució d'aquest, i és especialment en el nucli d'arts en viu i patrimoni i en l'audiovisual on hi ha un major predomini d'afectacions importants.

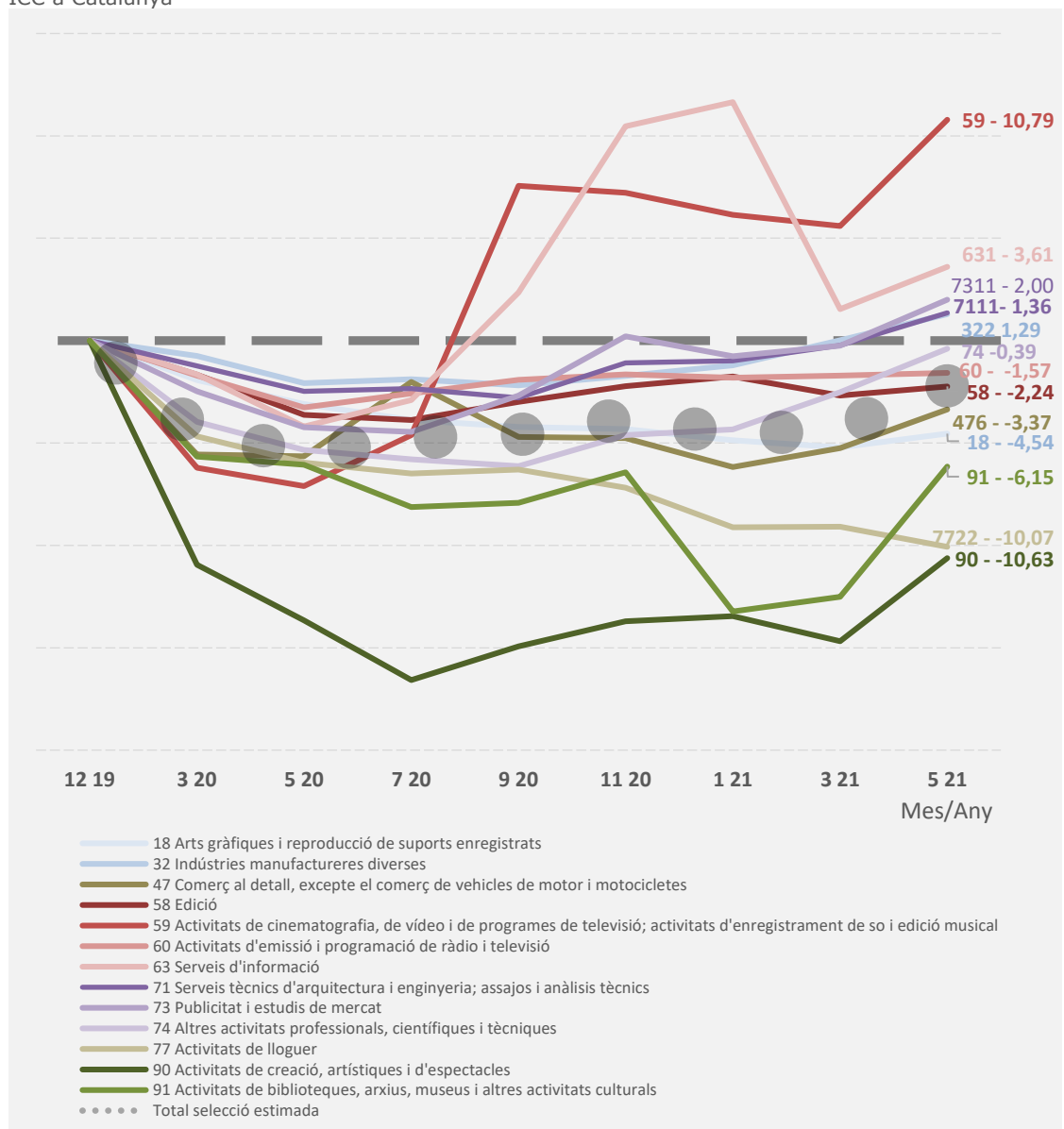
Gràfic 19. Nivell d'impacte de la Covid-19 en l'activitat segons àmbits conceptuals (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta

Una mirada a l'evolució de l'afiliació a la Seguretat Social entre finals del 2019 i mitjan del 2021 contribueix a dibuixar millor aquest escenari.

Gràfic 20. Evolució de l'afiliació a la Seguretat Social per diferents activitats (amb estimacions) de les ICC a Catalunya

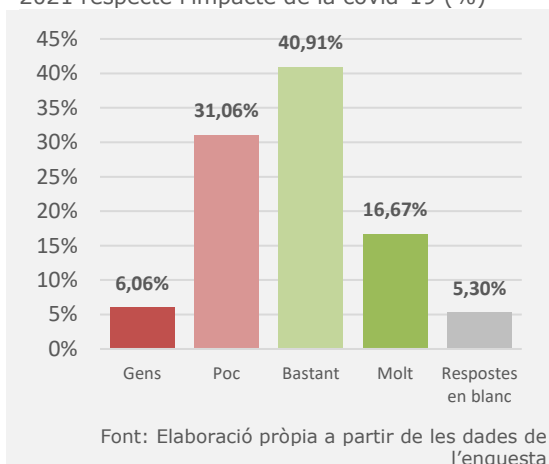
Font: Estadística d'Afiliats a la Seguretat Social (Idescat) i estimacions dels resultats a 3 i 4 dígits a partir de l'Enquesta Estructural d'Empreses (INE)

El conjunt de dades indica la problemàtica especial que les mesures sanitàries provoquen als **sectors de les arts en viu**. Es posa especialment de relleu la situació crítica per les activitats d'exhibició i la debilitat estructural de la **baula de la creació** (inestabilitat i insuficiència d'ingressos, falta de regulació,...), situant als artistes i els petits agents en una posició de major vulnerabilitat.

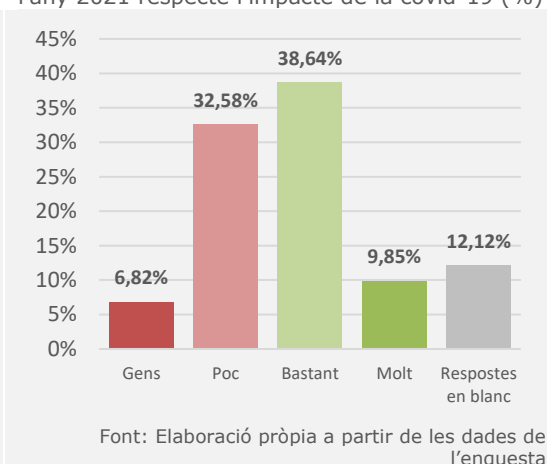
Les dades són mostra del tipus d'evolució econòmica que més està marcant la recuperació: la dualitat entre uns sectors (de població i de l'economia) que evolucionen favorablement, situats en una posició menys crítica davant la Covid-19, i altres que evolucionen desfavorablement. Aquesta és una **evolució en forma de K**, que trenca amb la idea de l'evolució en forma de V (recuperació posterior a la crisi ocasionada per la Covid-19) quan la mirada diferencia atenent la diversitat de situacions.

Les dades obtingues a l'enquesta són indicatives d'aquesta realitat, en què hi ha disparitat de posicions sobre com està sent la recuperació: en concepte d'ingressos, gairebé un 40% valora que la recuperació d'activitat i ingressos és gens o poca, per un altre 48% aproximadament que considera que és bastanta o molta.

Gràfic 21. Nivell de recuperació de l'activitat l'any 2021 respecte l'impacte de la covid-19 (%)

Gràfic 22. Nivell de recuperació dels ingressos l'any 2021 respecte l'impacte de la covid-19 (%)

Entre els factors que segueixen marcant l'impacte de la Covid-19, cal considerar:

- El component en viu.
- El component col·lectiu.
- El component físic/presencial del treball.
- La mobilitat requerida del públic.
- El tipus d'ocupació (autònoma o per a tercers).

8.A tall de conclusió

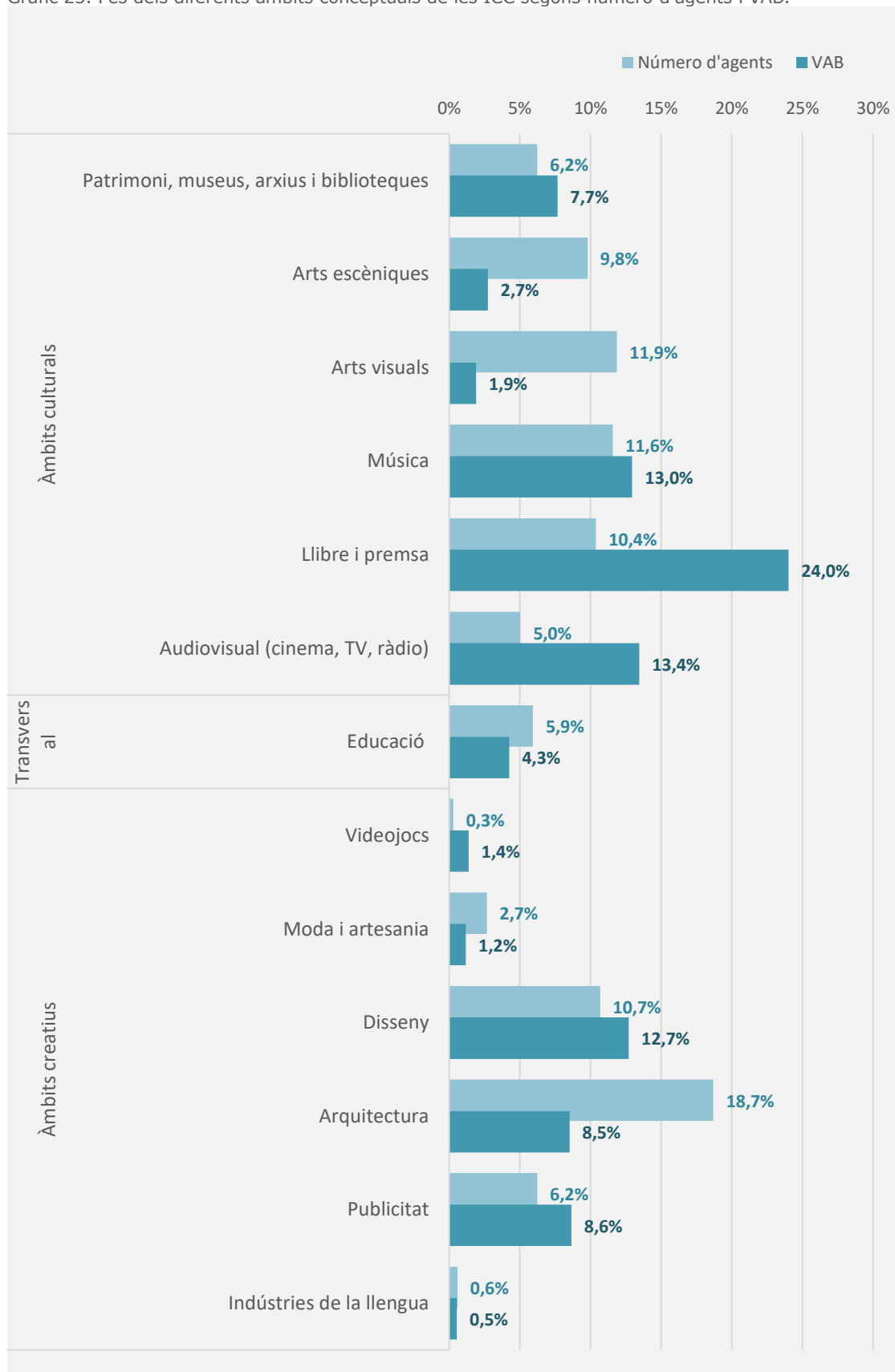
8.1 Mirada general

Empreses i professionals autònoms	Ocupació en les ICC	Volum d'ingressos	Impacte Covid-19
337 agents	1.067 persones	35 milions d'euros	Descens de més del 40% d'ingressos en el 50% dels agents
Número rellevant d'agents en els subsectors pròpiament culturals. Potencial específic del nucli d'arts i patrimoni en concepte de número d'agents presents a Manresa.	Gran número d'autònoms i rellevància de la intermitència i la precarietat en el nucli artístic.	Una estructura sectorial d'ingressos marcada per l'existència d'un número molt limitat de grans agents que generen molts ingressos, i un número molt extens d'agents que només generen una petita part.	Impacte desigual en diferents sectors, amb una recuperació marcada per grans diferències.

Aquestes xifres són mostra de la presència rellevant de les ICC a Manresa. Una mirada conjunta a les dades de número d'agents i VAB estimat contribueix a aprofundir finalment en la seva realitat (Gràfic 23):

- ✓ Els àmbits culturals tenen, en general, incloent l'ensenyament artístic, un major pes que els creatius. Entre els creatius, com és esperable, destaca l'arquitectura, però la publicitat mostra una menor presència en comparació a l'estructura general del sector a Catalunya.
- ✓ El llibre i la premsa destaca com un sector rellevant especialment en termes de VAB, amb la presència de grans agents vinculats a les activitats industrials auxiliars i el comerç cultural.
- ✓ Les arts escèniques i les arts visuals destaquen per tenir un número important d'agents, però una contribució al VAB escassa, destacant la problemàtica central de la precarietat en la baula de la creació.
- ✓ Tot i això, cal considerar que, el més destacable en contrast amb l'estructura general del sector a Catalunya, és que les arts escèniques, visuals i musicals són subsectors rellevants en el context de Manresa. De fet, també ho és el de patrimoni: **l'estructura del sector a Manresa denota un potencial específic en el nucli d'arts i patrimoni.** En aquest sentit, l'ensenyament artístic també és una activitat important.

Gràfic 23. Pes dels diferents àmbits conceptuals de les ICC segons número d'agents i VAB.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta

8.2 Estudiar i entendre el sector cultural i creatiu: 7 reflexions necessàries

- 1. Un ecosistema complex amb parts interrelacionades.** Estudiar les ICC implica mirar al segment privat d'empreses i professionals dels sectors culturals i creatius, que són només una part de l'entramat que conforma l'ecosistema cultural.

Especialment en l'àmbit cultural cal considerar que, a grans trets, part important de l'activitat està desenvolupada pel sector públic i una altra part rellevant pel tercer sector, per l'associacionisme.

Cada part té unes lògiques pròpies, i conjuntament configuren un ecosistema cultural específic i complex en relació a altres sectors d'activitat econòmica. Cal tenir en compte que la mirada que es realitza des del model de les ICC és, per tant, enfocat a una determinada parcel·la de la realitat, però que no és independent. És necessari tenir en compte les dinàmiques conjuntes entre tercer sector, sector públic i sector privat per entendre el sector en la seva globalitat i interpretar-ne millor les dades.

L'interès en aquesta parcel·la específica està relacionat justament amb l'interès per part del sector públic en entendre i enfortir la contribució d'empreses i professionals.

- 2. La importància del sector públic.** Una mirada a les ICC significa, primer, deixar de banda tota la part pública, molt rellevant en el conjunt dels sectors però especialment en alguns àmbits culturals. Especialment l'àmbit de patrimoni, museus, arxius i biblioteques, però també aquells vinculats amb la creació i l'exhibició de les arts en viu. És per això que en aquests casos el número d'empreses privades i el seu resultat econòmic és més baix del pes que tenen en concepte d'activitat i de dinamisme cultural, i fins i tot d'ocupació.

Bona part de l'activitat és directament pública, i en molts casos també ho és indirectament. Ja sigui a partir de les subvencions o de les contractacions (a través d'equipaments i programació pública) hi ha una forta dependència pública. Especialment en el àmbits culturals citats, però no només.

Aquesta fortalesa del sector públic també contrasta en termes de qualitat de l'ocupació, especialment en comparació a l'ocupació artística que pateix

problemes rellevants de precarietat (més endavant es profunditza en aquesta qüestió).

- 3. L'espai divers del tercer sector.** A més, hi ha una part d'activitat privada, però no empresarial/professional, que és difícil de delimitar. Es tracta del tercer sector, que conforma un entramat heterogeni sota la forma jurídica de les associacions culturals on es barregen associacions de tipus ciutadà i també associacions orientades professionalment i a partir de les quals facturen autònoms. Això es dona especialment en el cas dels músics i les companyies d'arts escèniques, així com en les escoles de formació artística, que sovint actuen com associacions. Sovint, hi ha associacions que, tal com passa amb el tercer sector vinculat a l'atenció social, generen béns i serveis culturals d'una forma equiparable a com ho fa una empresa, malgrat no tenir finalitats lucratives.

En aquests casos, la forma jurídica apel·la a la falta d'ànim de lucre, però la inexistència d'ànim de lucre és compatible amb la realització d'aquestes activitats econòmiques i la provisió de béns i serveis culturals. És a dir, hi ha associacions que fan una activitat econòmica rellevant o, senzillament, associacions de les que algunes persones n'obtenen ingressos tot facturant a través d'elles. Aquest és un fenomen singular en el context de les activitats culturals, que es reproduïx a diferents països i que genera dificultats per a l'estudi.

La mirada de les ICC es dirigeix principalment a les formes jurídiques vinculades a l'activitat lucrativa, però aquesta no exhaurix tota l'activitat econòmica privada. Aquesta part de l'activitat, important en el sector, queda especialment a l'ombra en els estudis que utilitzen una metodologia basada en registres oficials. En aquest cas, però, la combinació de fonts permet incloure millor aquesta part.

- 4. La problemàtica d'unes dades adequades a l'esquema conceptual de les ICC.** Donada la mirada econòmica i productiva que genera el propi concepte d'ICC, les dades i els esquemes per al seu anàlisi provenen sovint de registres vinculats a l'activitat empresarial i professional, configurats principalment a partir dels codis d'activitat econòmica (els CNAE o CCAE segons les sigles en castellà o català). Aquests codis d'activitat econòmica s'estructuren a partir de la forma de producció, mentre la cultura ho fa a partir del punt de vista de la demanda o del consum.

Es tracta de codis que no han estat dissenyats o pensats per estudiar les activitats culturals i creatives, que sovint queden disseminades en diferents seccions o fins i tot diluïdes dintre de codis on només representen una petita part. Tot i això, els codis i la metodologia que impliquen estableixen referències harmonitzades a diferents nivells i tenen justament aquest valor: oferir dades oficials de fonts contrastades, reconegudes i compartides.

Com s'ha apuntat, la limitació que suposa atendre aquestes dades té a veure amb que, al no haver estat dissenyades expressament per estudiar les ICC, sovint no les representa com conceptualment seria necessari: hi ha activitats de les ICC que no queden ben identificades en aquests registres i hi ha empreses que formen part de les ICC però es registren en àmbits que conceptualment no en formen part. A part, hi ha grups (fins i tot al màxim nivell de detall a 4 dígits) que inclouen activitats culturals i creatives però aquestes només en són una petita part, de manera que no es poden prendre com a tal per a l'estudi.

En quant a falta de codis específics, destaquen alguns casos concrets relatius a sales de música, a empreses de serveis a l'espectacle (so, llum i vídeo) i a comerços culturals vinculats a les antiguitats i les arts visuals.

A més, de forma genèrica, un problema habitual és que sovint les activitats culturals són una activitat secundària, de manera que els agents poden estar expressament ubicats en altres codis, malgrat que una part de l'activitat sí estigui relacionada.

Aquestes són problemàtiques comunes en tots els estudis de les ICC, però en molts casos són les dades disponibles més adequades (sinó les úniques) i les de referència al estar harmonitzades a diferents nivells. Tot i això, i malgrat en aquest estudi la combinació de fonts (registres oficials, cerca pròpia i enquestes) contribueixi a pal·liar aquesta problemàtica, és necessari tenir en consideració aquesta reflexions.

- 5. La seu dels agents i els mercats exteriors.** És possible que un agent tingui la seu al territori d'estudi definit però l'activitat fora, i viceversa. Cal considerar un criteri pràctic en aquests casos, i són les competències que l'administració pot tenir en relació a l'agent. L'interès no rau tant en el mercat geogràfic on desenvolupen l'activitat, que pot no modificar la capacitat o potència del sector. Un territori on hi tenen seu moltes empreses amb activitat internacional és un actiu, però un territori on cap empresa que hi fa activitat hi té la seu no és un actiu computable. Neutralitzar aquest

efecte a petita escala definint una àrea d'influència és necessari, i suficient, per resoldre els casos menys problemàtics atenent aquelles empreses "pròpies".

6. La gran quantitat de treball autònom, i la dificultat per estudiar-lo.

Cal contemplar que les dades provinents de registres oficials segueixen una lògica pròpia, i en aquest sentit destaca el fet que les persones físiques, el treball autònom, no estigui en molts casos obligat a presentar els seus comptes al Registre Mercantil.

El treball autònom és una part important dels sectors culturals i creatius. Això ho representen bé les dades d'afiliació a la Seguretat Social. En aquest cas, però, les dades són només un recompte de treballadors i no ofereixen dades econòmiques. Només mitjançant enquestes és possible aproximar aquesta part, amb les dificultats i limitacions pròpies d'aquesta aproximació que, en definitiva, té el potencial de permetre un millor acostament a la realitat d'aquest segment.

D'altra manera, els estudis basats únicament en dades de registres oficials realitzen la mirada al número d'agents, a les dades d'ocupació i a les econòmiques de forma separada (perquè provenen de fonts separades), i les dades econòmiques són en aquest sentit només una mirada a les empreses. En relació a la interpretació del número d'empreses en aquests estudis, cal ser prudent amb no confondre el treball autònom amb empreses. Els projectes desenvolupats sota la forma jurídica de l'autònom, de la persona física, tenen sovint un nom comercial, una marca pròpia. Cada projecte és, en sentit lax, una empresa, però no en sentit estricte, i per això aquests estudis no les capten directament.

7. L'especificitat del treball artístic i la precarietat. Retornant a la importància del treball autònom, encara és necessari atendre una característica singular de la realitat del sector. El treball artístic té unes especificitats que el diferencien d'altres formes de treball i en dificulten la seva visibilització.

El treball artístic té una naturalesa intermitent i temporal (lligada als processos de creació, producció i exhibició), i sovint hi ha una complementarietat amb altres treballs que tenen a veure tant amb aquesta irregularitat del treball i dels ingressos com de la precarietat pròpiament econòmica (baixos ingressos). Això provoca altes i baixes, i sovint també el desenvolupament de les feines fora dels registres d'activitat econòmica

necessari. La complementarietat amb ingressos no culturals que provoca aquesta situació, en que la dedicació artística és secundària en molts casos, també fa que sovint els treballadors artístics i altres professionals de la cultura no apareguin en els registres com a tal, i els estudis mitjançant enquesta hagin d'exigir un focus específic.

En aquest sentit, així com els estudis basats en registres oficials no són capaços d'atendre aquesta realitat, els estudis basats en enquestes poden estar esbiaixats i sobredimensionar aquest segment del sector.

Són fets importants tant la intermitència com la dedicació secundària, i tots dos dificulten l'estudi de l'ocupació en el nucli artístic de les ICC, però també en determinades activitats funcionals que hereten aquestes especificats.

Mostra de totes aquestes peculiaritats i fruit de la voluntat de resoldre-ho, és interessant atendre la iniciativa del "nou estatut de l'artista" engegat pel Congrés dels Diputats en els darrers anys⁴.

⁴ En aquest sentit, és il·lustradora la síntesi realitzada per l'Observatori Basc de Cultura a l'informe "[Perspectivas de futuro para artistas y profesionales de la cultura. Aproximación al "Nuevo estatuto del artista"](#)" (2020)